

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Sociaaleconomische trends

Wel werk, maar niet economisch zelfstandig

2015 | 08

Marion van den Brakel

Van alle mannen van 20 tot 65 jaar met werk had 13 procent in 2013 een arbeidsinkomen onder het bijstandsniveau. Werkende vrouwen waren tweemaal zo vaak niet in staat zichzelf financieel te onderhouden. Financiële kwetsbaarheid gaat doorgaans samen met deeltijd werken, meestal tot 20 uur per week. Financieel kwetsbare mannen zijn vaak jong of werken als zelfstandige, waardoor ze een gering inkomen hebben of zelfs verlies lijden. Een deel van de financieel kwetsbaren wil graag een langere werkweek, maar de meerderheid wil niets veranderen of heeft andere redenen waarom ze niet meer uren willen of kunnen werken. Bij mannen zijn behalve het doen van een opleiding ook ziekte, arbeidsongeschiktheid, (pre)pensioen of hoge leeftijd vaak een reden, bij vrouwen speelt de zorg voor het gezin een grote rol.

1. Inleiding

Het hebben van werk en het voorzien in eigen onderhoud is een belangrijk speerpunt in het Emancipatiebeleid. Steeds meer mensen zouden met werken minimaal het bijstandsniveau moeten verdienen, zodat zij economisch zelfstandig zijn. Vooral het verhogen van de economische zelfstandigheid van vrouwen heeft al jaren de aandacht van het beleid. Niet alleen zouden meer vrouwen de arbeidsmarkt moeten betreden, ook het aantal uren dat zij werken zou omhoog moeten, zodat steeds meer vrouwen in staat zijn zichzelf financieel te onderhouden (Tweede Kamer, 2012/2013).

In 2013 hadden zeven op de tien vrouwen van 20–64 jaar betaald werk, het aandeel economisch zelfstandige vrouwen was met 53 procent een stuk lager. Ook het aandeel mannen met werk (83 procent) verschilt van het aandeel economisch zelfstandigen (73 procent). Dit duidt erop dat een deel van de mannen en vrouwen met werk niet in staat is zichzelf financieel te onderhouden. Zij worden als financieel kwetsbaar beschouwd.

In het recente verleden zijn diverse onderzoeken gedaan naar economische zelfstandigheid en financiële kwetsbaarheid. Van den Brakel en Leufkens (2011) en Van den Brakel (2011) lieten zien dat economische zelfstandigheid van werkenden behalve met arbeidsduur ook samenhangt met leeftijd, de huishoudsamenstelling en de positie in de werkkring. Zo zijn ouderen vaker economisch zelfstandig dan jongeren, mensen met een vast contract vaker dan flexwerkers en zelfstandigen en vaders meer dan moeders. Het verschil tussen mannen en vrouwen ontstaat echter niet pas wanneer vrouwen kinderen krijgen, maar is er al op jonge leeftijd (Van den Brakel, Portegijs, Merens en Van der Sman, 2014; Loog, 2014).

In De Hoog en Van Egten (2012) en Van den Brakel (2012) stond de financiële kwetsbaarheid van vrouwen centraal. Het ging daarbij niet alleen om vrouwen met werk, maar ook om vrouwen met een uitkering en vrouwen zonder eigen inkomen. In dit artikel staan mannen en vrouwen centraal en ligt de focus op werkenden van wie het netto inkomen uit werk onder het bijstandsniveau (900 euro per maand in 2013) ligt. Wie zijn deze financieel kwetsbare werkenden? Hoe ver zitten ze onder het bijstandsniveau? Zouden ze meer uren willen werken en zo nee, waarom niet?

In dit artikel is gebruik gemaakt van data uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) verrijkt met gegevens uit de Inkomensstatistiek. Dit maakt het mogelijk om de economische

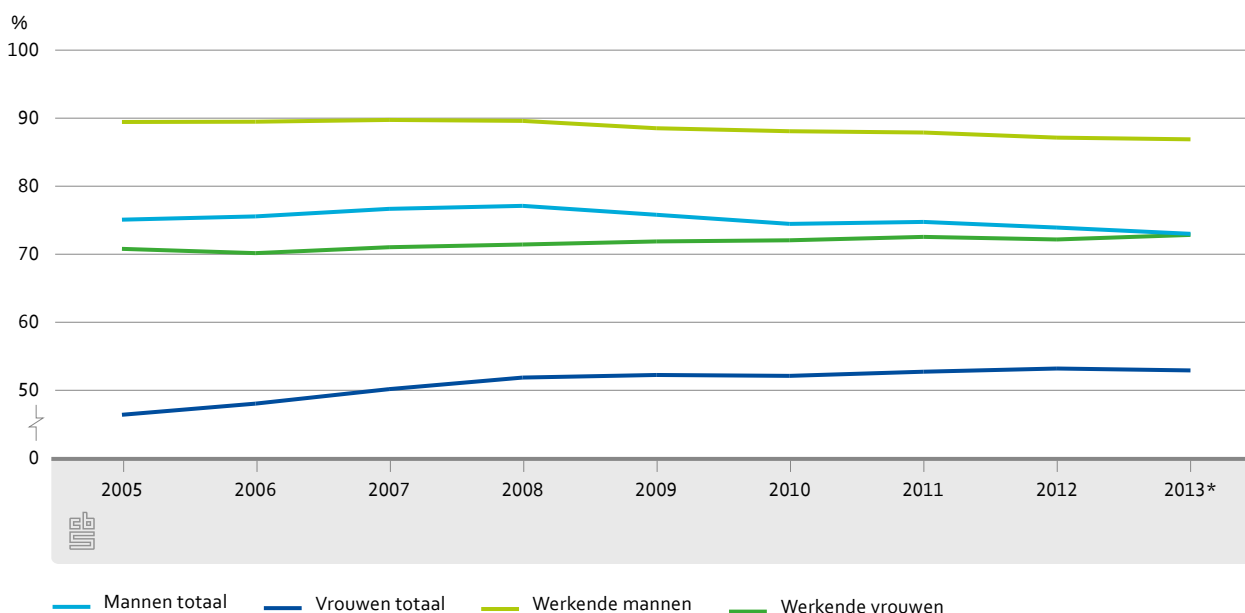
zelfstandigheid en financiële kwetsbaarheid van werkenden in kaart te brengen. De cijfers hebben betrekking op personen van 20 tot 65 jaar die betaald werk hebben. ¹⁾

2. Economische zelfstandigheid en financiële kwetsbaarheid

2.1 Economische zelfstandigheid sinds 2008 bij vrouwen stabiel, bij mannen licht gedaald

In 2013 was ruim de helft van de bijna 5 miljoen vrouwen van 20 tot 65 jaar economisch zelfstandig. Bij mannen bedroeg het aandeel 73 procent. Het verschil in economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen komt vooral doordat vrouwen overwegend parttime werken. Het verschil is de laatste jaren wel steeds kleiner geworden. De voornaamste verklaring hiervoor is de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen. De groei deed zich vooral voor in de grotere deeltijdbanen. Ook bleven meer moeders werken na de geboorte van hun eerste kind (Van der Sman, Korvorst, Cloin en Merens, 2014). Bij mannen nam de economische zelfstandigheid tijdens de economische crisis die eind 2008 begon iets af. Zij werken namelijk, meer dan vrouwen, in conjunctuurgevoelige sectoren (Janssen en Souren, 2011).

2.1.1 Aandeel economisch zelfstandigen onder (werkende) personen van 20–64 jaar

¹⁾ Vanaf statistiekjaar 2014 hanteert het CBS de internationale definitie van de werkzame beroepsbevolking (Janssen en Dirven, 2015). De leeftijdsafbakening hierbij is 15 tot 75 jaar. Voor dit artikel, dat omwille van de beschikbaarheid van inkomensgegevens voornamelijk over 2013 gaat, is aangesloten bij de tot dan gehanteerde doelgroep van economische zelfstandigheid: 20- tot 65-jarigen (Van den Brakel e.a., 2014).

Economische zelfstandigheid

Economische zelfstandigheid is een begrip dat beleidsmatig verbonden is met het bestaansminimum. In het emancipatiebeleid wordt iemand als economisch zelfstandig beschouwd als het individuele netto inkomen uit arbeid en eigen onderneming op of boven de drempelwaarde ligt van de beleidsnorm voor het individuele inkomensminimum. Die drempelwaarde is gelijkgesteld aan 70 procent van het wettelijke netto minimumloon, ofwel de netto bijstand van een alleenstaande. In 2013 bedroeg de grens voor economische zelfstandigheid 900 euro per maand.

2.2 Meer vrouwen dan mannen hebben werk zonder economisch zelfstandig te zijn

Dat het aandeel economisch zelfstandige vrouwen (53 procent in 2013) nog steeds fors achterblijft bij het aandeel vrouwen dat werk heeft (72 procent) wijst erop dat veel vrouwen ook wanneer ze buitenshuis werken niet in staat zijn zichzelf te onderhouden. In 2013 gold dat voor 27 procent van de vrouwen met werk. Dat is twee keer zo vaak als bij werkende mannen. In totaal verdienden ruim 940 duizend vrouwen en bijna 520 duizend mannen minder dan de bijstandsnorm.

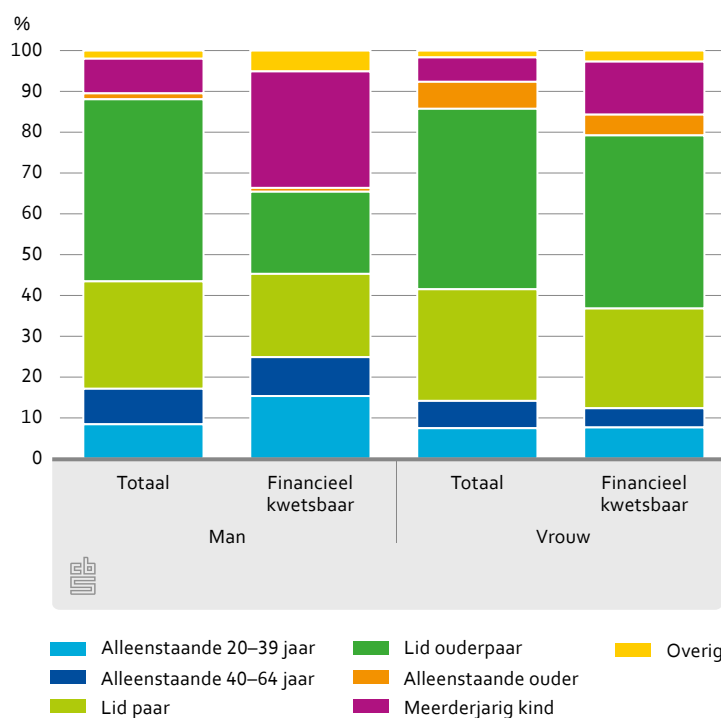
Onder werkende vrouwen is de financiële kwetsbaarheid licht afgenomen, van 29 procent (2005) naar 27 procent (2013). Dat komt deels doordat steeds meer vrouwen evenveel uren zijn blijven werken na de geboorte van het eerste kind (Van der Sman e.a, 2014). Bij werkende mannen was juist sprake van een toegenomen financiële kwetsbaarheid met 2 procentpunt. Die toename trad gedurende de crisis op.

3. Financiële kwetsbaarheid en gezinssituatie

3.1 Financieel kwetsbare mannen betrekkelijk vaak jong

Werkende mannen zijn op elke leeftijd, ook op jonge (Loog, 2014), vaker economisch zelfstandig dan werkende vrouwen (tabel 1). Wel hangt bij mannen financiële kwetsbaarheid duidelijker samen met de levensfase dan bij vrouwen. Zo is de financieel kwetsbare man vaker een jonge alleenstaande of een nog thuiswonende jongere dan de doorsnee werkende man. Dit komt doordat naar verhouding veel financieel kwetsbare mannen studeren en in hun (bij)baan te weinig verdienen om economisch zelfstandig te zijn. Van de financieel kwetsbare mannen is 44 procent een jonge alleenstaande of een meerderjarig kind. Onder financieel kwetsbare vrouwen is het iets meer dan 20 procent. Maar ook zonder degenen die regulier onderwijs volgen is ruim een kwart van de financieel kwetsbare mannen jong.

3.1.1 Werkende mannen en vrouwen (20–64 jaar) naar financiële kwetsbaarheid en leeftijd en positie in het huishouden, 2013

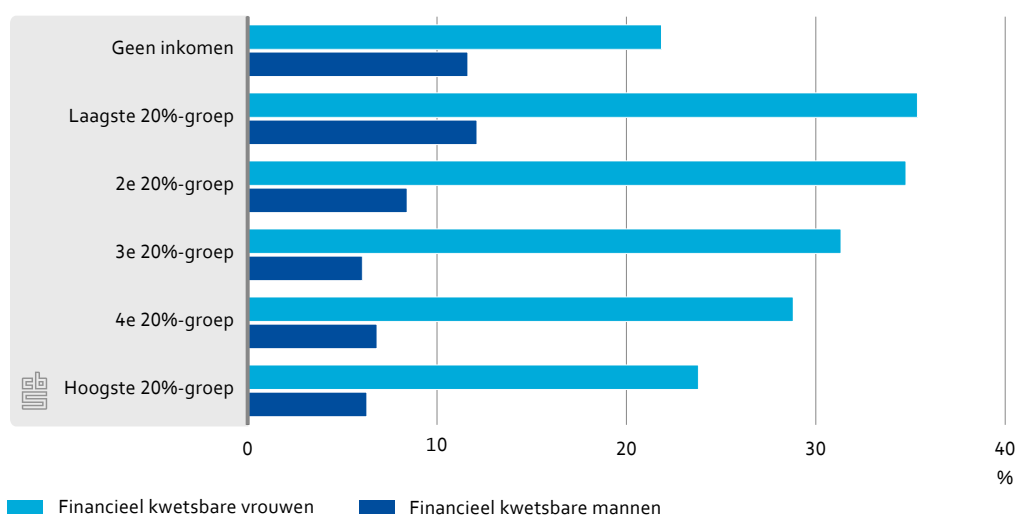
3.2 Financieel kwetsbare vrouw heeft beduidend vaker een kind dan dito man

Van alle werkende vrouwen is de helft moeder. Onder financieel kwetsbare vrouwen is dat met 47 procent maar iets minder. Het verschil bij mannen is veel groter: 46 versus 21 procent. Het man-vrouwverschil bij financieel kwetsbaren in de gezinssituatie manifesteert zich vooral bij de (gehuwd) samenwonenden. (Gehuwd) samenwonende vaders maken immers vergeleken met andere mannen een lange werkweek, terwijl moeders naar verhouding weinig werken (Bierings, Hermans en Portegijs, 2014). Tussen werkende vaders en moeders bestaat bovendien de grootste loonkloof (Bakker, Dankmeyer, De Mooij, Schulte, Van der Tillaart en Verschuren, 2014). Overigens is de arbeidsduur van moeders in tien jaar tijd wel toegenomen (Bierings e.a., 2014; Janssen en Portegijs, 2011).

3.3 Laag inkomen van partner gaat bij vrouwen samen met meer financiële kwetsbaarheid

Financieel kwetsbare werkenden die gehuwd zijn of samenwonen zijn deels afhankelijk van het inkomen van hun partner. Bij een laag inkomen van de partner komt financiële kwetsbaarheid bij vrouwen vaker voor dan bij een hoger inkomen. Circa een derde van de werkende vrouwen met een partner die een inkomen in de laagste inkomensgroepen heeft, is financieel kwetsbaar. Heeft de partner een hoog inkomen dan is dat een kwart. Een verklaring hiervoor is dat partners vaak een vergelijkbaar opleidingsniveau hebben (www.cbs.nl/statline) en een hoger opleidingsniveau vooral bij vrouwen samengaat met meer economische zelfstandigheid (tabel 1).

3.3.1 Aandeel financieel kwetsbare werkenden (20-64 jaar) met partner naar inkomensgroep partner, 2013

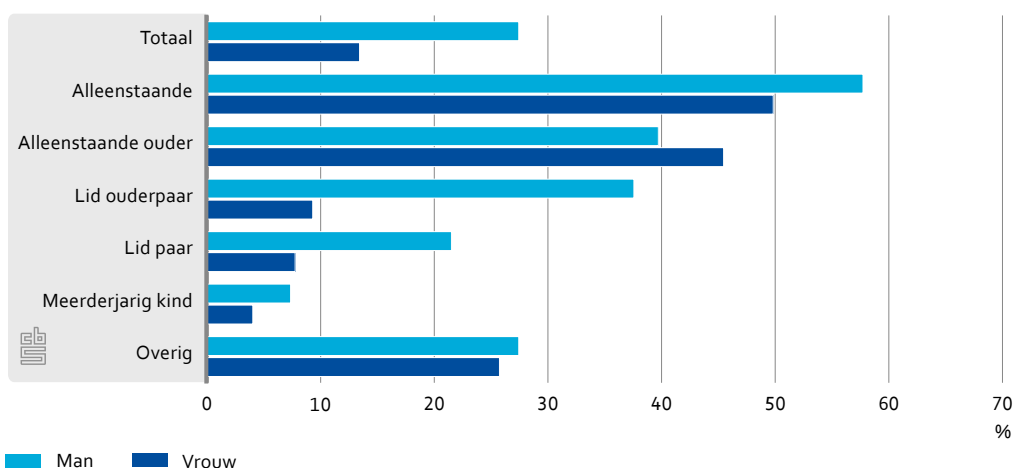
Het minst financieel kwetsbaar zijn werkende vrouwen van wie de partner geen inkomen heeft. Deze vrouwen zijn dan kostwinner en verdienen blijkbaar relatief vaak (bijna 80 procent) minimaal het bijstandsniveau. Bij mannen speelt de inkomenspositie van de partner een veel kleinere rol in hun economische zelfstandigheid. Mannen met een partner zonder inkomen zijn juist vaker financieel kwetsbaar dan mannen met een partner die wel een inkomen heeft, en wel net zo vaak als wanneer de partner in de laagste 20-procent-inkomensgroep valt.

3.4 Groot verschil in risico op armoede tussen financiële kwetsbare mannen en vrouwen

Bij (gehuwd) samenwonende vrouwen doet financiële kwetsbaarheid zich dus meer voor als het inkomen van de partner laag is. De financiële situatie van het gezin als geheel lijkt dan niet rooskleurig. In welke mate gaat bij mannen en vrouwen financiële kwetsbaarheid samen met een armoederisico van het gezin? Van een risico op armoede is sprake wanneer het huishouden moet rondkomen van een inkomen onder de lage-inkomensgrens (zie SCP/CBS, 2014). Onder alleenstaanden en alleenstaande ouders die financieel kwetsbaar zijn is het percentage met een armoederisico hoog, maar de aandelen bij mannen en vrouwen verschillen relatief weinig. Een risico op armoede in het gezin komt bij financieel kwetsbare meerderjarige kinderen niet veel voor en ook hier is het man-vrouwverschil betrekkelijk klein.

Wel groot zijn de armoedever verschillen tussen financieel kwetsbare mannen met een partner en dito vrouwen met een partner. Zo hebben (gehuwd) samenwonende vaders die minder verdienen dan het bijstandsniveau vier keer zo vaak een laag inkomen dan moeders. Financieel kwetsbare gehuwde of samenwonende vrouwen hebben dus duidelijk meer profijt van het inkomen van hun partner dan mannen. Tegelijkertijd maakt hen dit bijzonder kwetsbaar wanneer het inkomen van de partner weg zou vallen. Zij kunnen immers zichzelf (en hun eventuele kinderen) financieel niet onderhouden.

3.4.1 Financieel kwetsbare werkenden (20-64 jaar) naar risico op armoede¹⁾, 2013

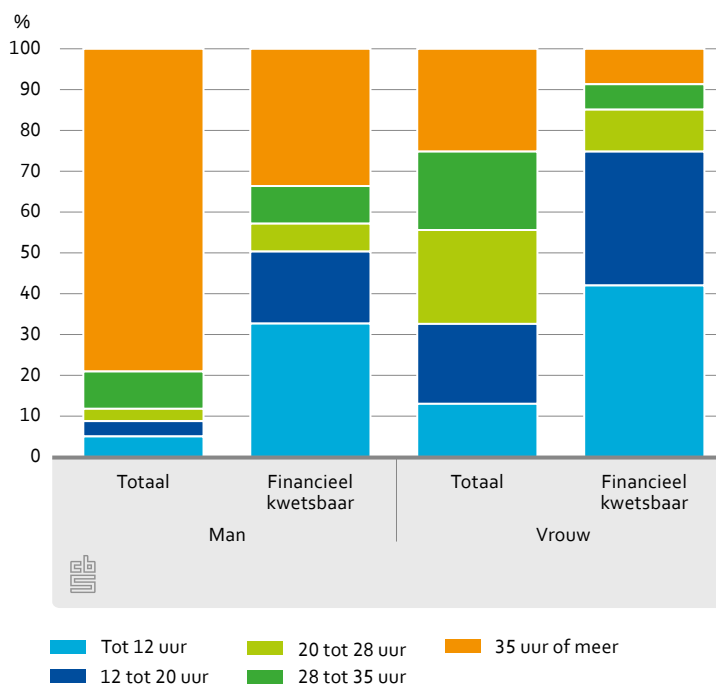
¹⁾ Armoede afgebakend volgens de lage-inkomensgrens (SCP/CBS, 2014).

4. Financiële kwetsbaarheid en arbeidsduur

4.1 Financieel kwetsbare mannen werken vaker voltijds dan vrouwen

Dat werkende vrouwen vaker financieel kwetsbaar zijn dan werkende mannen komt voor een groot deel doordat mannen vaker voltijd werken en vrouwen vaker in deeltijd. Vrouwen die

4.1.1 Werkende mannen en vrouwen (20-64 jaar) naar financiële kwetsbaarheid en arbeidsduur, 2013

financieel kwetsbaar zijn werken veelal in een deeltijdbaan tot 20 uur per week. Financieel kwetsbare mannen hebben veel minder vaak dergelijke banen en werken ook vaker voltijds (minimaal 35 uur). Meestal gaat het om zelfstandigen met een lange werkweek, maar met weinig inkomsten of zelfs verlies.

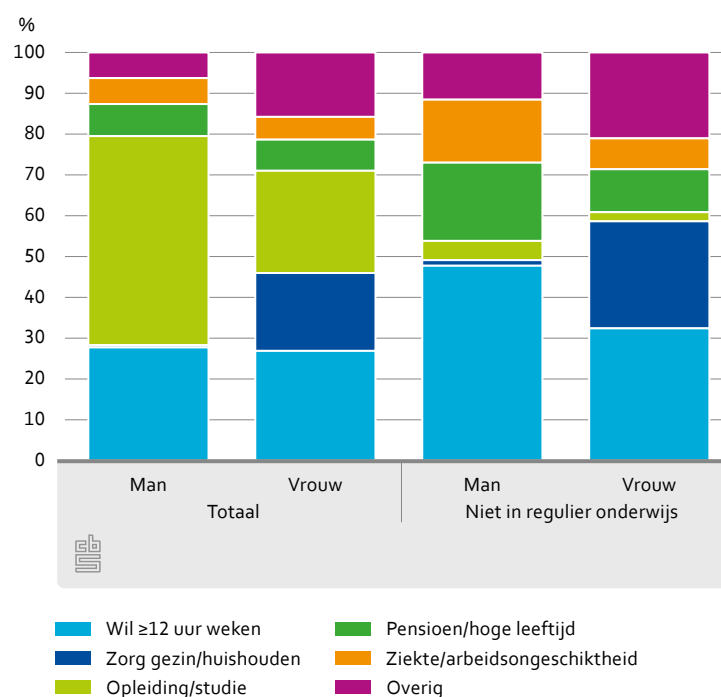
Arbeidsduurwensen van financieel kwetsbaren

Vooraf financieel kwetsbare mannen willen een langere werkweek

Een substantieel deel van de mannen en vrouwen die minder verdienen dan de bijstandsnorm heeft een kleine baan van minder dan 12 uur per week. De sleutel tot economische zelfstandigheid is voor hen vooral gelegen in het opschroeven van de arbeidsduur. Een kwart van de financieel kwetsbare mannen en vrouwen met een kleine baan geeft dan ook aan meer dan 12 uur te willen werken. Blijven degenen die regulier onderwijs volgen buiten beschouwing, dan is dat bij mannen bijna de helft. Onder niet-onderwijsvolgende vrouwen is dat weliswaar minder vaak, maar nog altijd een derde.

Een kwart van de vrouwen noemt zorgtaken als reden. Een kleine tien jaar geleden gaf nog 37 procent aan vanwege zorgtaken niet meer dan 12 uur te willen werken (zie ook Bierings e.a., 2014). Financieel kwetsbare mannen met een kleine baan geven het zelden als reden op. Voor hen zijn ziekte, arbeidsongeschiktheid, (pre)pensioen of hoge leeftijd belangrijke redenen. Voor vrouwen speelt verder mee dat ze minder belang hechten aan economische zelfstandigheid dan mannen, zeker wanneer ze een partner hebben (Van den Brakel e.a., 2014).

Financieel kwetsbaren 20–64 jaar met een baan van minder dan 12 uur per week naar redenen om geen werk voor meer dan 12 uur te willen, 2012

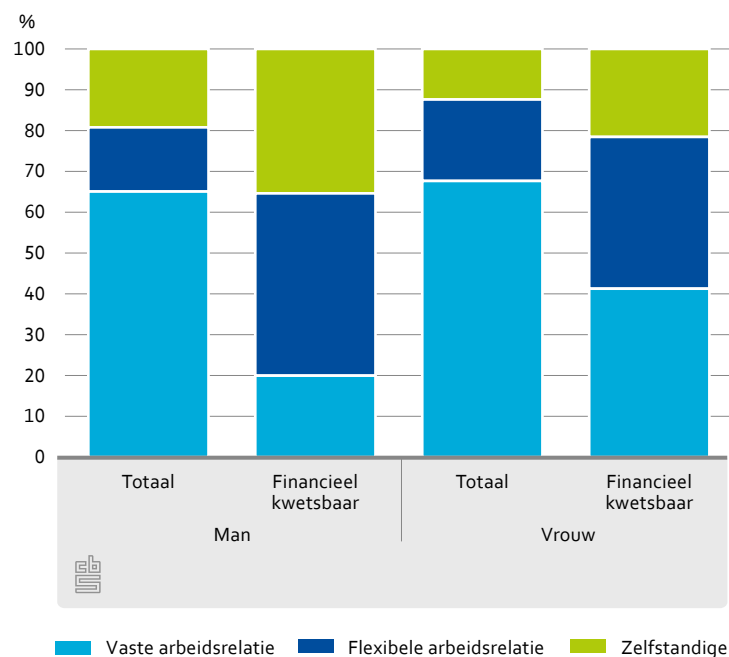
Financieel kwetsbaren met een substantiële baan willen hun arbeidsduur meestal niet wijzigen

Ruim een vijfde van de financieel kwetsbare mannen met een baan van 12 uur of meer zou een langere werkweek willen. Onder vrouwen met een substantiële baan die minder verdienen dan de bijstandsnorm is de animo om langer te werken ongeveer even groot. Het merendeel van de mannen en vrouwen wil echter niets veranderen aan de arbeidsduur, vrouwen (71 procent) iets vaker niet dan mannen (68 procent). Van zowel de mannen als de vrouwen wil nog geen tiende minder uren werken.

4.2 Een flexcontract komt betrekkelijk vaak voor onder financieel kwetsbaren

Niet alleen zelfstandig ondernemerschap komt bovengemiddeld vaak voor onder financieel kwetsbare mannen en vrouwen. Ook hebben zij dikwijls een flexibel dienstverband, wat betekent dat zij bijvoorbeeld tijdelijke werk hebben of uitzend-, oproep- of invalkracht zijn. Het arbeidsinkomen van flexwerkers is beduidend lager dan dat van werkenden met een vast dienstverband (www.cbs.nl/statline; Leufkens, Lok en Otten, 2011), waardoor zij veel vaker niet boven het bijstandsniveau uitkomen. Ook onder niet-onderwijsvolgende financieel kwetsbare mannen en vrouwen komen flexibele arbeidsrelaties met 30 procent bovengemiddeld vaak voor.

4.2.1 Werkende mannen en vrouwen (20-64 jaar) naar financiële kwetsbaarheid en positie in de werkring, 2013

4.3 Financieel kwetsbaren werken vaak in handel, vervoer en horeca

Ruim drie op de tien financieel kwetsbare mannen werkt in de handel, vervoer of horeca. Bij vrouwen gaat het om een vrijwel even groot aandeel (tabel 2). Bij beide seksen is dit aandeel groter dan het gemiddelde aandeel werkenden in die sector (circa 20 procent). Financieel kwetsbaren werken ook veel in de cultuur of recreatie. Vaak gaat het in de genoemde sectoren om winkelpersoneel, obers, serveersters of receptiemedewerkers. Dit is doorgaans laagbetaald werk dat in deeltijd gebeurt, bijvoorbeeld als bijbaan naast de opleiding. Financieel kwetsbaren werken beduidend minder vaak in de zorg of bij de overheid.

5. Financiële kwetsbaarheid multivariaat bekeken

In de voorgaande paragrafen kwamen diverse persoons-, gezins- en werkkenmerken aan bod die samenhangen met financiële kwetsbaarheid. Welke kenmerken houden het meeste verband met financiële kwetsbaarheid en welke spelen een kleinere rol?

5.1 Vooral bij mannen hangt financiële kwetsbaarheid samen met de levensfase

Uit een logistische regressieanalyse²⁾ blijkt dat bij mannen de levensfase (een combinatie van leeftijd en huishoudenssamenstelling, zie paragraaf 3.1) meer samenhangt met financiële kwetsbaarheid dan bij vrouwen. De verklarende kracht van dit kenmerk is bij mannen 0,166 (Nagelkerke R^2) en bij vrouwen 0,060. Ook het al dan niet deelnemen aan regulier onderwijs hangt bij mannen meer samen met financiële kwetsbaarheid dan bij vrouwen. Daarentegen speelt het opleidingsniveau bij vrouwen een grotere rol. De toename na aanvullend corrigeren voor opleidingsniveau van de Nagelkerke R^2 is bij hen immers groter.

Het inkomen van de partner is van klein belang, hoewel dit vooral bij vrouwen sterk samenhangt met de financiële kwetsbaarheid (zie paragraaf 3.3). Dit komt door de onderlinge samenhang tussen het inkomen van de partner enerzijds en de levensfase en het opleidingsniveau anderzijds. Financiële kwetsbaarheid hangt het sterkst samen met de arbeidsduur: de verklarende kracht van dit kenmerk is het grootst, voor mannen én voor vrouwen. Ook de arbeidspositie (vaste of flexibele arbeidsrelatie dan wel zelfstandig) speelt een belangrijke rol, wat spoort met het relatief vaak voorkomen van een flexibele arbeidsrelatie en ondernemerschap onder financieel kwetsbaren (paragraaf 4.2).

²⁾ Alleen de mensen uit de eerste peiling van de EBB zijn meegenomen in de analyse (zie ook technische toelichting).

5.1.1 Samenhang¹⁾ (Nagelkerke R²) tussen financiële kwetsbaarheid en persoons-, huishoudens- en werkkenmerken, werkenden 20–64 jaar, 2013

	Mannen	Vrouwen
Levensfase	0,166	0,060
Onderwijsvolgend	0,208	0,071
Opleidingsniveau	0,213	0,158
Inkomen partner	0,218	0,160
Arbeidsduur	0,486	0,525
Arbeidspositie	0,559	0,587
Bedrijfstak	0,562	0,592

¹⁾ Achtereenvolgens gecorrigeerd voor levensfase, onderwijsvolgend, opleidingsniveau, inkomen partner, arbeidsduur, arbeidspositie en bedrijfstak.

5.2 Vooral levensfase en arbeidsduur verklaren sekseverschil in financiële kwetsbaarheid

Met behulp van een logistische regressie is rekening gehouden met sekseverschillen in diverse persoons- en werkkenmerken en is het nettoverschil tussen mannen en vrouwen in financiële kwetsbaarheid vastgesteld. Dit (netto) verschil wordt uitgedrukt in een zogenoemde odds ratio. In de analyse vormen mannen de referentiecategorie. De odds ratio van vrouwen geeft dan bij benadering aan hoeveel keer meer of minder zij kans maken op financiële kwetsbaarheid dan mannen.

Werkende vrouwen hebben ruwweg 2,7 keer zoveel kans op financiële kwetsbaarheid dan werkende mannen. Na correctie voor persoons- en huishoudenskenmerken is dat nog 1,3 keer zoveel. Als aanvullend wordt gecorrigeerd voor werkkenmerken (arbeidsduur, arbeidspositie en bedrijfstak) is er geen sekseverschil meer. Nadere analyse laat zien dat vooral levensfase en arbeidsduur het sekseverschil in financiële kwetsbaarheid verklaren.

5.2.1 Odds ratio's van werkende mannen en vrouwen ten aanzien van financiële kwetsbaarheid, 2013

	Odds ratio	Nagelkerke R ²
Ongcorrigeerd		0,06
Mannen	1,00	
Vrouwen	2,69 ³⁾	
Gecorrigeerd voor persoons- en huishoudenskenmerken¹⁾		0,22
Mannen	1,00	
Vrouwen	1,30 ³⁾	
Aanvullend gecorrigeerd voor werkkenmerken²⁾		0,59
Mannen	1,00	
Vrouwen	0,92	

¹⁾ Gecorrigeerd voor levensfase (en de interactie tussen levensfase en geslacht), onderwijsvolgend, opleidingsniveau en inkomen partner.

²⁾ Aanvullend gecorrigeerd voor arbeidsduur, arbeidspositie en bedrijfstak.

³⁾ Significant ($p < 0,01$).

6. Inkomen en financiële kwetsbaarheid

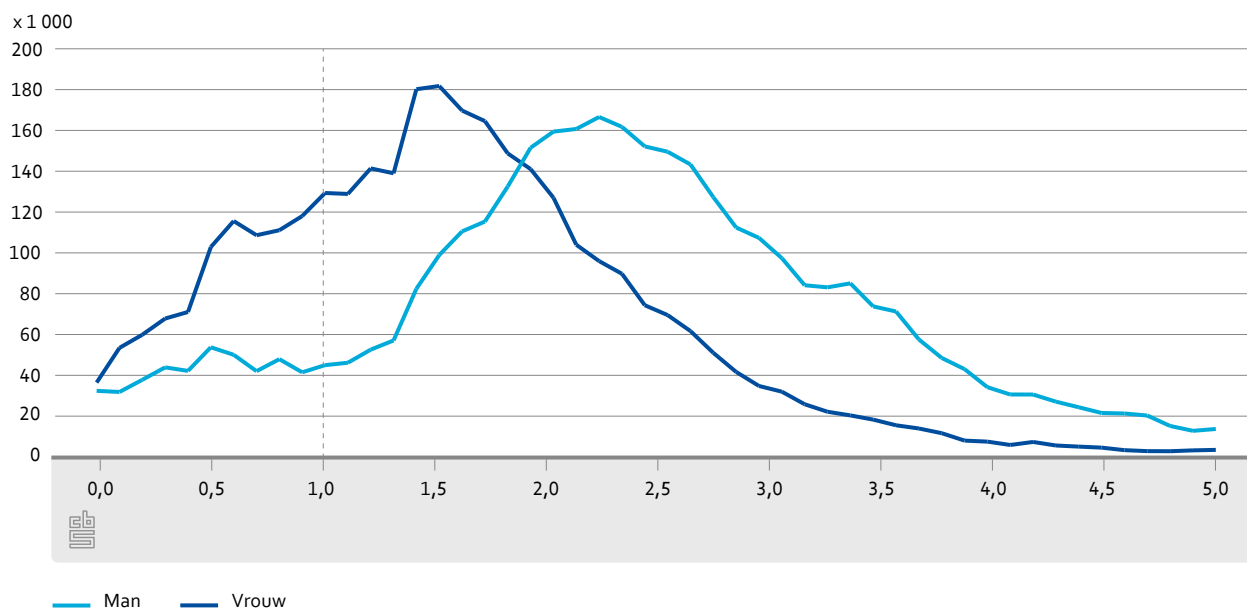
6.1 Inkomen van werkende mannen beduidend hoger dan van vrouwen

Werkende mannen verdienden in 2013 gemiddeld 2,6 keer het bijstandsniveau, vrouwen 1,7 keer. De spreiding van deze inkomensverhouding is onder mannen groter dan onder vrouwen. Zo komt onder mannen een hoog inkomen vaker voor dan onder vrouwen. Van de 3,5 procent werkenden met een inkomensverhouding van 5 of hoger (niet in figuur 5.1.1) was bijna 90 procent een man. Ruim 30 duizend mannen en vrijwel evenveel vrouwen hadden een negatief inkomen uit werk, door verlies uit een eigen onderneming.

Inkomensverhouding

De inkomensverhouding van iemand met (inkomen uit) werk wordt weergegeven door de verhouding van zijn of haar netto inkomsten uit betaald werk (arbeid of eigen onderneming) en het netto bijstandsniveau van een alleenstaande. Een verhouding gelijk aan 2 geeft dus aan dat iemand netto tweemaal het bijstandsniveau verdient. Een niveau van minimaal 1 duidt op economische zelfstandigheid, een niveau lager dan 1 op financiële kwetsbaarheid.

6.1.1 Aantal werkende mannen en vrouwen van 20-64 jaar per klasse (met breedte 0,1) van de inkomensverhouding, 2013*

6.2 Vrouwen die werken maar niet economisch zelfstandig zijn financieel iets beter af dan mannen

In doorsnee verdienen werkende vrouwen die niet economisch zelfstandig zijn 61 procent van het bijstandsniveau, mannen 52 procent. Dit verschil komt grotendeels doordat onder financieel kwetsbare werkende mannen meer jongeren zijn dan onder vrouwen en jongeren doorgaans minder verdienen. Het sekseverschil in inkomen(-sverhouding) van financieel kwetsbaren was in de jaren voor 2013 jaarlijks ongeveer even groot. Ook onder alle werkenden was het sekseverschil stabiel.

Vrouwen verdienen vaker dan mannen net meer dan het bijstandsniveau

Niet alleen een inkomen onder het bijstandsniveau maakt mensen financieel kwetsbaar, ook een inkomen net boven het bijstandsniveau geeft weinig financiële speelruimte. Van alle vrouwen met werk is 7,6 procent weliswaar economisch zelfstandig, maar verdient maximaal 120 procent van het bijstandsniveau. Van de werkende mannen is 2,3 procent net economisch zelfstandig. Het gaat om 91 duizend mannen en 258 duizend vrouwen. Qua levensfase en baankenmerken lijken zij op financieel kwetsbare mannen en vrouwen. Deeltijd werken domineert, een flexibel dienstverband komt betrekkelijk vaak voor en vooral de net economisch zelfstandige man is relatief jong.

Hoewel net-economisch zelfstandigen er persoonlijk financieel iets beter voorstaan dan mannen en vrouwen die niet economisch zelfstandig zijn, leven zij met hun eventuele gezin betrekkelijk vaak van een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Bij net economisch zelfstandige mannen gaat het om 14 procent en bij vrouwen om 8 procent. Zij kunnen weliswaar zichzelf financieel onderhouden, maar ook hun gezin wanneer ze er alleen voor komen te staan? Dat hangt onder meer ook af van de hoogte van een eventuele alimentatie, een nabestaandenpensioen of andere aanvullende inkomsten. Bij financieel kwetsbaren zijn aanvullende inkomsten dan zo mogelijk nog belangrijker.

6.3 Mannen met een kortere werkweek dan vrouwen economisch zelfstandig

Uit een lineaire regressieanalyse (zie Technische toelichting) blijkt dat vrouwen door de bank genomen met een werkweek van 18 uur economische zelfstandigheid bereiken: de inkomensverhouding is dan gemiddeld 1. Bij mannen is dat bij een arbeidsduur van 16 uur. Bij werknemers met een vast of flexibel dienstverband is het sekseverschil in de gemiddelde arbeidsduur waarbij economische zelfstandigheid wordt bereikt eveneens 2 uur. Dat heeft voor een belangrijk deel te maken met het loonverschil tussen mannen en vrouwen (Bakker e.a., 2014). Het loonverschil is groter naarmate men ouder is, waardoor onder niet-onderwijsvolgenden de arbeidsduur waarbij economische zelfstandigheid wordt bereikt meer verschilt tussen mannen en vrouwen dan onder alle werkenden.

Bij zelfstandigen is het man-vrouwverschil het grootst. Mannen zijn daar gemiddeld genomen economisch zelfstandig met een werkweek van 13 uur, vrouwen pas met 27 uur werken per week. Dit komt vooral doordat de beroepen en het beroepsniveau van mannelijke

en vrouwelijke zelfstandigen uiteenlopen. Mannen zijn vaak bedrijfshoofd van een klein bedrijf of werken als groothandelaar of makelaar. Vrouwen werken veelal (thuis) als kapster, schoonheidsspecialiste of gastouder (Kösters en Leufkens, 2009; www.cbs.nl/statline).

6.3.1 Gemiddelde arbeidsduur (uren per week) waarbij economische zelfstandigheid wordt bereikt, werkenden (die geen regulier onderwijs volgen) 20-64 jaar, 2013

	Totaal		Niet in regulier onderwijs	
	man	vrouw	man	vrouw
Totaal	16	18	11	15
Werknemer, vaste arbeidsrelatie	11	14	8	12
Werknemer, flexibele arbeidsrelatie	25	27	21	25
Zelfstandige	13	27	9	25

7. Conclusie en discussie

Van de werkende vrouwen was in 2013 ruim een kwart niet economisch zelfstandig, van de werkende mannen 13 procent. In doorsnee verdienen deze vrouwen ruim 60 procent van het bijstandsniveau en de mannen ruim de helft. Financiële kwetsbaarheid hangt doorgaans samen met het werken in deeltijd, en dan met name in kleine banen. Financiële kwetsbare mannen zijn bovendien vaak jong of ze werken als zelfstandige. Ongeveer de helft van de niet-onderwijsvolgende financieel kwetsbare mannen met een kleine baan geeft aan meer uren te willen werken. Van de vrouwen is dat een derde. Financiële kwetsbare mannen en vrouwen met een substantiële baan willen meestal een zelfde aantal uren blijven werken, vrouwen iets vaker nog dan mannen.

Een langere werkweek leidt doorgaans tot een hoger inkomen en dus meer economische zelfstandigheid. Voor het emancipatiebeleid is het belangrijk om inzicht te hebben in factoren die, naast inkomen en arbeidsduur, resulteren in (meer) economische zelfstandigheid. Van een aantal persoons- en werkkenmerken (hogere leeftijd, hoger opleidings- en beroepsniveau, het hebben van een vaste arbeidsrelatie en leidinggeven) is bekend dat ze leiden tot meer inkomen (Moonen, 2012) en dus (meer) financiële zelfredzaamheid. Andere factoren die een rol kunnen spelen zijn opvattingen over het belang dat mensen hechten aan een eigen inkomen. Zo hebben mannen een sterker arbeidsethos dan vrouwen (Arends en Moonen, 2015) en vinden zij het belangrijker dan vrouwen om zoveel te verdienen dat ze in hun eigen onderhoud en dat van hun eventuele kinderen kunnen voorzien. Ook blijken een betere afstemming van de werktijden op het privéleven en thuis kunnen werken voor deeltijders, en dan vooral vrouwen, belangrijke voorwaarden om meer uren te gaan werken. Verder is een baan met het gewenste aantal uren voor zowel mannen als vrouwen een belangrijke voorwaarde (Van der Sman e.a., 2014).

Naast arbeidsduur speelt ook de gezinssituatie een rol in financiële kwetsbaarheid. Zo zijn er veel meer financieel kwetsbare moeders dan vaders, maar gaat een laag inkomen van de partner niet samen meer economische zelfstandigheid. Integendeel, het aandeel financieel

kwetsbare vrouwen is het hoogst wanneer de partner onderaan de inkomensladder staat. Tegelijkertijd blijken armoederisico's relatief weinig voor te komen onder financieel kwetsbare vrouwen met een partner. Deze vrouwen hebben dus profijt van het inkomen van de partner, maar zijn wel kwetsbaar wanneer dat inkomen door bijvoorbeeld een scheiding wegvalt. Verder spelen ook hier de al genoemde opvattingen over het belang van werk en een eigen inkomen een rol. Bij vrouwen maakt het daarbij uit of ze een partner hebben. Vrouwen met een partner vinden het minder belangrijk in hun levensonderhoud te kunnen voorzien dan alleenstaande vrouwen (Van den Brakel e.a., 2014). Daarbij komt dat financieel kwetsbare vrouwen met een partner hun positie vaak niet als risicovol ervaren. Nog geen vijfde van hen heeft daadwerkelijk financiële maatregelen genomen om een inkomensterugval – bijvoorbeeld door een scheiding – te ondervangen. De meesten denken dit te zijner tijd wel te regelen (De Hoog en Van Egten, 2012).

Technische toelichting

Lineaire regressieanalyse

Om te bepalen met hoeveel uren gemiddeld per werkweek iemand economisch zelfstandig is, is een lineaire regressieanalyse uitgevoerd. De afhankelijke variabele was – omwille van lineariteit – de logaritme van de inkomensverhouding (zie ook Moonen, 2012). Alleen positieve arbeidsinkomens zijn meegenomen. De verklarende variabelen waren geslacht, arbeidsduur en positie in de werkkring (vast dienstverband, flexibel dienstverband, zelfstandig). In de regressieanalyse zijn enkel de mensen uit de eerste peiling van de Enquête Beroepsbevolking (zie voor de EBB-methodologie: www.cbs.nl) – de unieke cases dus – betrokken. Op basis van de regressiecoëfficiënten uit de analyse is voor elke groep uit de kruising van geslacht en arbeidspositie bepaald bij welke arbeidsduur een inkomensverhouding van 1 werd bereikt.

Literatuur

Arends, J. en L. Moonen (2015). Arbeidsethos in Nederland: staat werk centraal in ons leven?. Sociaaleconomische trends 2015/07.

Bakker, K., B. Dankmeyer, M. de Mooij, M. Schulte, J. van der Tillaart en L. Verschuren (2014). Gelijk loon voor gelijk werk. Recente ontwikkelingen in beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bierings, H., B. Hermans en W. Portegijs (2014). Arbeid. In: A. Merens en M. van den Brakel (red.). *Emancipatiemonitor 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

Brakel, M. van den (2011). Man-vrouwverschillen in de intensiteit van economische zelfstandigheid. Sociaaleconomische trends, 2011/3.

Brakel, M. van den (2012). Financieel kwetsbare vrouwen. Sociaaleconomische trends, 2012/3.

Brakel, M. van den en K. Leufkens (2011). Economische zelfstandigheid van werkende mannen en vrouwen. Sociaaleconomische trends, 2011/1.

Brakel, M. van den, W. Portegijs, A. Merens en F. van der Sman (2014). Inkomen. In: A. Merens en M. van den Brakel (red.). *Emancipatiemonitor 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2014). Welvaart In Nederland 2014. Inkomen, bestedingen en vermogen van huishoudens en personen. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hartgers, M. en A. Merens (2014). Onderwijs. In: A. Merens en M. van den Brakel (red.). *Emancipatiemonitor 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hoog, de S. en C. van Egten (2012). Vrouwen en financiën. Van roze wolk naar financieel bewustzijn. Amsterdam: Aletta E-Quality.

Janssen, B. en H.J. Dirven (2015). Werkloosheid: twee afbakeningen. Sociaaleconomische trends, 2015/02.

Janssen, S. en M. Souren (2011). Aantal werkloze mannen van 25 tot 45 in drie jaar tijd verdubbeld. CBS-webmagazine, 8 augustus 2011.

Janssen, B. en W. Portegijs (2011). Betaalde arbeid. In: A. Merens, M. van den Brakel, M. Hartgers en B. Hermans (red.). *Emancipatiemonitor 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

Kösters, L. en K. Leufkens (2009). Thuiswerkers en vanuithuiswerkers zijn vaak zelfstandigen. Sociaaleconomische trends, 2009/2.

Leufkens, K., R. Lok en F. Otten (2011). Het inkomen van flexwerkers en zelfstandigen zonder personeel. Sociaaleconomische trends, 2011/1.

Loog, B. (2014). Vrouwen al op jonge leeftijd minder economisch zelfstandig dan mannen. Sociaaleconomische trends, december 2014.

Moonen, L. (2012). Inkomen verklaard? Het inkomen van werknemers en zelfstandigen nader bekeken. Sociaaleconomische trends 2012/2.

Sman, F. van der, M. Korvorst, M. Cloin en A. Merens (2014). De combinatie van betaalde arbeid en zorgtaken. In: A. Merens en M. van den Brakel (red.). *Emancipatiemonitor 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

Tweede Kamer (2012/2013). Hoofdlijnenbrief Emancipatiebeleid 2013/2016. Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer van 10 mei 2013. Tweede Kamer, vergaderjaar 2012/2013, 30420, nr. 177.

Bijlage

1. Financiële kwetsbaarheid van werkende mannen en vrouwen van 20–64 jaar¹⁾ naar persoonskenmerken, 2013

	Man				Vrouw			
	Alle werkenden		Financieel kwetsbaren		Alle werkenden		Financieel kwetsbaren	
	totaal	inkomens- verhouding	totaal	inkomens- verhouding	totaal	inkomens- verhouding	totaal	inkomens- verhouding
	x 1 000							
Totaal	3 963	2,38	520	0,52	3 468	1,56	942	0,61
Leeftijd en huishoudenssamenstelling								
Alleenstaande								
Totaal	679	2,03	129	0,52	492	1,82	117	0,57
20–39 jaar	335	1,89	80	0,47	260	1,75	72	0,54
40–64 jaar	345	2,23	50	0,60	232	1,91	44	0,65
Lid paar								
Totaal	1 043	2,39	106	0,56	949	1,65	230	0,61
20–39 jaar	394	2,12	43	0,58	400	1,76	74	0,60
40–64 jaar	649	2,61	63	0,53	549	1,55	157	0,62
Lid ouderpaar								
Totaal	1 768	2,68	105	0,54	1 533	1,51	400	0,66
20–39 jaar	515	2,47	29	0,59	586	1,51	139	0,68
40–64 jaar	1 253	2,79	75	0,52	947	1,52	260	0,65
Alleenstaande ouder	58	2,65	1	.	229	1,65	15	.
Meerderjarig kind	337	1,20	148	0,51	207	0,85	122	0,54
Overig	79	1,65	27	0,40	58	1,23	26	0,54
Onderwijsvolgend								
Ja	429	1,47	179	0,45	445	1,20	202	0,49
Nee	3 534	2,44	341	0,57	3 023	1,59	740	0,65
Opleidingsniveau²⁾								
Laag opgeleid	782	2,04	111	0,56	593	1,13	263	0,64
Middelbaar opgeleid	1 734	2,21	271	0,50	1 535	1,40	484	0,61
Hoog opgeleid	1 384	3,02	125	0,52	1 293	2,05	177	0,57

¹⁾ Met een bekend inkomen.

²⁾ Exclusief onbekend opleidingsniveau.

2. Financiële kwetsbaarheid van werkende mannen en vrouwen van 20–64 jaar¹⁾ naar kenmerken van het werk, 2013

	Man				Vrouw			
	Alle werkenden		Financieel kwetsbaren		Alle werkenden		Financieel kwetsbaren	
	totaal	inkomens- verhouding	totaal	inkomens- verhouding	totaal	inkomens- verhouding	totaal	inkomens- verhouding
	x 1 000							
Totaal	3 963	2,38	520	0,52	3 468	1,56	942	0,61
Arbeidsduur								
tot 12 uur	199	0,48	170	0,40	452	0,53	396	0,47
12–19 uur	149	0,85	92	0,61	679	1,06	309	0,75
20–27 uur	119	1,44	36	0,62	798	1,57	97	0,76
28–34 uur	362	2,10	48	0,62	666	1,94	59	0,66
35 uur of meer	3 133	2,54	175	0,56	873	2,21	82	0,57
Positie in de werkring								
Werknemer, vast dienstverband	2 579	2,54	104	0,64	2 347	1,70	389	0,72
Werknemer, flexibel dienstverband	623	1,45	232	0,51	692	1,01	350	0,55
Zelfstandige	761	2,40	184	0,39	430	1,30	203	0,39
Bedrijfstak								
Landbouw, bosbouw en visserij	96	2,02	20	0,36	38	1,28	15	.
Nijverheid (geen bouw) energie	639	2,43	39	0,67	169	1,55	42	0,70
Bouwnijverheid	360	2,33	29	0,60	35	1,51	10	.
Handel, vervoer horeca	919	2,08	165	0,53	644	1,16	271	0,63
Informatie communicatie	187	2,82	20	0,56	55	1,94	9	0,55
Financiële dienstverlening	156	3,47	7	.	110	2,29	8	.
Verhuur en handel van onroerend goed	32	2,69	4	.	26	1,94	4	.
Zakelijke dienstverlening	512	2,35	82	0,49	383	1,53	121	0,59
Overheid en zorg	720	2,65	47	0,47	1 612	1,72	267	0,66
Cultuur, recreatie, overig diensten	342	1,93	106	0,47	395	1,16	195	0,51

¹⁾ Met een bekend inkomen.

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
–	Nihil
–	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2014–2015	2014 tot en met 2015
2014/2015	Het gemiddelde over de jaren 2014 tot en met 2015
2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2014 en eindigend in 2015
2012/'13–2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2012/'13 tot en met 2014/'15

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
Studio BCO, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2015.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.